

МАКРОЕКОНОМІЧНІ СУПЕРЕЧНОСТІ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© Л.О. Шкварчук, 2014

Експортно-імпортній діяльності суб'єктів господарювання належить важлива роль у формуванні характеристик збалансування загальних показників розвитку економіки країни. З одного боку доступність до зовнішніх ринків збуту підвищує виробничі можливості економіки, забезпечуючи підприємництво значними обсягами фінансових надходжень, які є джерелами його розширеного відтворення та підвищення конкурентоспроможності. З іншого – здійснення експортно-імпортних операцій спричиняє вирівнюванню цін внутрішнього та зовнішнього ринків.

У 2009-2013 рр. експорт товарів в Україні становив в середньому 34,1 % ВВП, а імпорт – 40,7% (див. дані табл. 1). Порівняно з іншими країнами Україна не характеризується значним залученням у міжнародну торгівлю. І все ж торговельні механізми зв'язку для країни є досить важливі, оскільки забезпечують від 1/3 до 1/2 ВВП. Видатки на імпорт уникають національного кругообороту, оскільки частина отриманого в середині країни доходу витрачається на іноземне споживання. При цьому експорт спричиняє підвищення попиту на товари національного виробництва. Це свідчить про те, що експортно-імпортні операції відкривають можливості міжнародного впливу на ціни в Україні.

Таблиця 1

Показники розвитку економіки України та обсягів експортно-імпортних операцій

Показники	2009	2010	2011	2012	2013
ВВП, млрд грн	913,3	1082,6	1302,1	1411,2	1454,9
Темп зміни реального ВВП	-14,8	4,1	5,2	0,3	0,00
Експорт товарів, \$млн	35602,9	46129,6	61950,2	63084,7	57433,3
Темп зміни, %	56,6	129,8	134,3	101,9	90,8
Частка до ВВП, %	31,19	34,09	38,06	35,76	31,60
Імпорт товарів, \$ млн	40417,9	54087,6	74714,4	76860,7	70039,8
Темп зміни, %	50,1	133,9	138,1	102,9	91,1
Частка до ВВП, %	35,4	40,0	45,9	43,6	38,5
Індекс промислової продукції	78,1	111,0	107,3	98,2	95,3
Індекс цін виробників промислової продукції	114,3	118,7	114,2	100,3	101,7
Індекс продукції сільського господарства	100,1	99,0	117,5	95,5	113,7
Індекс споживчих цін	112,3	109,1	104,6	99,8	100,5

Джерело: сформовано за даними Держстату [1]

Рівень цін міжнародного ринку мають подвійний вплив на витратно-доходні співвідношення в середині країни. По-перше, ціни імпортних сировини, матеріалів, комплектуючих, технологій та обладнання визначають собівартість національного виробництва. Відтак, інфляційні процеси зовнішнього ринку та девальваційні внутрішнього є визначальними факторами витратної складової національних цін.

На прибуткову складову цін значною мірою впливають експортні ціни, оскільки зовнішній попит на продукцію національного виробництва спричиняє додатковий дохідний тиск, обумовлюючи зростання цін внутрішнього ринку. Теоретично таке зростання дорівнює різниці цін зовнішнього та внутрішнього ринку, скорегованих на так звані витрати обтяження імпортних операцій:

$$\Delta P = P_{ex} - P_n - V_{ex}, \quad (1)$$

де ΔP – зростання цін внутрішнього ринку, пов'язане із вирівнюванням; P_{ex} – експортні ціни (ціни реалізації відповідного виду продукції на зовнішньому ринку); P_n – ціни внутрішнього ринку (чистого

національного споживання); V_{ex} – витрати обтяження імпорتنих операцій.

З формули (1) слідує, що чим більшим є імпортне обтяження (V_{ex}), тим менше імпортні операції спричиняють зростання цін внутрішнього ринку (ΔP). Це свідчить, що зміна витрат обтяження імпорتنих операцій є ефективним інструментом регулювання темпів та динаміки цін внутрішнього ринку.

Емпірично величину витрат обтяження імпорتنих операцій можна визначити як суму експортно-імпорتنих мит, курсових різниць, а також витрат на транспортування, оформлення вантажу та страхування. При цьому останні складові обтяження відносяться до елементів внутріфірмового управління, в тому числі за рахунок логістичних, маркетингових та фінансових стратегій. В той час як витрати та сплату експортно-імпорتنих мит є елементом системи інструментів державного регулювання економіки.

В Україні, як і у більшості країн світу, використання експортних мит є вкрай обмеженим. Тому основна регулююча роль належить імпортним митам, які застосовують країни світу щодо імпорту на їх територію товарів та послуг, походженням з України.

Зовнішня торгівля із країнами – найближчими сусідами в Україні здійснюється із застосуванням режиму вільної торгівлі. Двосторонні угоди про вільну торгівлю підписано зі всіма країнами СНД, країнами Балтії та Македонією. Основними положеннями всіх угод є:

- незастосування ввізного мита до товарів національного виробництва країни-експортера;
- застосування ПДВ і акцизного збору при імпорті товарів за ставками, що не перевищують встановлені для аналогічних товарів національного виробництва країни-імпортера;
- кількісні обмеження імпорту окремих товарів у разі необхідності застосовуються на обмежений термін за умови надання обґрунтованої мотивації шляхом проведення двосторонніх консультацій.

Угода про Асоціацію між ЄС та Україною передбачає застосування з осені 2014 р. положень про глибоку та всеохопну зону вільної торгівлі [2]. Відповідно до них передбачається одностороннє зниження та скасування ставок імпортного мита на товари, походженням з України, які ввозяться на митну територію країн ЄС. Загалом, Україна та ЄС скасують імпортні мита на близько 97% та 96,3% тарифних ліній відповідно. Для сільськогосподарської продукції з моменту тимчасового застосування Угоди з боку ЄС та її ратифікації Україною мита буде скасовано на 35,2% тарифних ліній Україною та 83,1% – Євросоюзом. Що стосується решти товарів, то по 52% тарифних ліній Україна запроваджує перехідні періоди тривалістю від 1 до 7 років, на 9,8% – часткову лібералізацію та на 3,0% – безмитні тарифні квоти.

Отже, форма міжнародної співпраці на засадах вільної торгівлі, яка все частіше застосовується у експортно-імпортній діяльності України, має за мету підвищення виробничого потенціалу національної економіки, який через складний передавальний механізм формує передумови для зростання добробуту громадян шляхом забезпечення робочими місцями та, відповідно, доходами. Проте такий напрям має прямий негативний вплив на рівень життя населення, оскільки призводить до зростання внутрішніх цін на окремі товари, експортна частка яких є значною. Врахування саме цього чинника впливу на макроекономічну ситуацію в країні є необхідною умовою формування державної економічної політики сучасного етапу, оскільки внутрішні споживачі залишаються незахищеними від значного зростання цін, спричиненого активізацією експортно-імпортної діяльності.

1. Соціально-економічний розвиток України: інформація Державної служби статистики України: [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua. 2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони: [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535